

Spolek českých spisovatelů r. 1841?

Mojmír Otruba

1.

Za uvolněných cenzurních poměrů v r. 1848 uveřejnil Tyl článek *Nebezpečný proslov*,¹ v němž vyprávěl, proč pražský městský hejtman /policejní ředitel/ Peter von Muth zakázal provozovat Tylův básnický proslov určený k slavnostnímu zahájení her v Stögerově Novém české divadle v Růžové ulici 28. září 1842. Ještě předtím, v době letních příprav na novou českou divadelní scénu, předvolal si městský hejtman k sobě Stögera a důrazně mu doporučoval, aby Tyla nejmenoval režisérem /tj. prakticky uměleckým vedoucím/ svého divadla. Stöger o tom Tyla informoval a na jeho otázku: "Proboha vás prosím, měl jste někdy něco s městským hejtmanem?" Tyl v uvedeném článku odpovídá: "Ano, měl jsem s ním vloni mrzutost stran českého bálu. On nám dělal v té věci překážky, a já ho pak musel ještě s jedním přítelem u prezidium žalovat."

Tyl sice nesplnil svou přípověď z téhož článku, že "bude také dáno na světlo", o jaké překážky a o jakou žalobu šlo, když se v Praze chystal druhý český ples /který se konal 3. února 1841/, ale jeho narážka nešla pozornosti pozdějších historiků. Objevitel a první vydavatel Tylova článku Ferdinand Strejček² shrnul četná fakta vztahující se k této události, avšak musil konstatovat, že dosud známá dokumentární literatura nepostačuje k plnému vysvětlení. Když pak o něco později pojednával Josef Klik³ souhrnně o historii a národně buditel- ském významu pražských českých plesů z r. 1840 a 1841, praco-

val též s dotud neznámými dokumenty z dnešního St. ústředního archívu v Praze a s jejich pomocí mohl už vysvětlit i to, nač narážel Tyl v svém Nebezpečném proslovu.

Domníváme se, že dvě základní archiválie z těch, na něž poprvé poukázala Klikova studie, čerpajíc z nich potřebné údaje o historii českého bálu 1841, představují dokumenty, jejichž význam nespočívá jen v jednotlivých věcných informacích v nich obsažených, ale také v jejich textové celistvosti. Následující kompletní reprodukce těchto dvou dokumentů /v českém překladu/ není však vlastním cílem našeho článku, nýbrž prostředkem.

Za půldruhého století, které nás dělí od prvních českých bálů, radikálně se změnila optika našeho nazírání na obrozenské národně buditeleské úsilí. Dvě tři generace, které přišly těsně po obrozencích, často líčí značné utrpení, jemuž byli z vládní strany vystaveni obhájci národních práv, a leckdy je vysloveně nazývají mučedníky; řekněme, že se tu zveličoval odpor, jež bylo nutno při novém konstituování národní společnosti překonávat, a že zveličování mělo sloužit právě těm, kdo se vydávali za přímé dědice obrozenců, mělo zvětšovat cenu jejich dědické legitimace. Dnes se nejednou setkáváme s hodnocením přímo opačným, s představou "idylického starého Rakouska", jehož poklidnosti odpovídaly formy jak národního zápasu, tak represí proti němu; řekněme, že naše společnost mezitím pozhalala daleko drastičtější podoby potlačování a obhajování společenských a individuálních práv a tyto čerstvé zkušenosti že zpětně zabarvily buditeleské úsilí obrozenců barvou idyly. Konkrétní dokumenty jedné konkrétní události z let obrození mohou již samy o sobě, bez dalších komentářů napomoci tomu, že nepodlehne ani jedné, ani druhé optice a budeme chtít regenerovat nezávislost svého

pohledu na situaci tzv. buditelů. Z reprodukce dokumentárních textů má mimoto vyplynout - a to je konečný cíl článku -, že historie druhého českého bálu v Praze je i součástí historie české literatury.

2.

J. K. Tyl a J. S. Tomíček podali 2. ledna 1841 c. k. městskému hejtmanství v Praze stručnou žádost, aby jim bylo co možno brzy povoleno uspořádat 27. ledna 1841 na Barvířském /dnešním Slovanském/ ostrově společenský ples s českými pozvánkami, tanečními pořádky, jídelními lístky "a jinak potřebnými věcmi". Současně žádají o urychlené udělení imprimatur české pozvánce na ples /jejíž text přikládají/ a na rubu žádosti uvádějí prosbu, aby vyřízení obojího bylo zasláno tiskaři Janu Spurnému.⁴ Oba žadatelé připojují k svému podpisu titul "Literat",⁵ což později sehrálo v této události značnou roli.

O čtyři dny později /6/1 1841/ informoval pražský lékař Václav Staněk⁶ v soukromém dopise K. A. Vinařického už také o vyřízení této žádosti: "Našinci chtěli dát bál - a hle, není jim povoleno - totiž v té formě jako vloni - mohou prý jít do kterého bálu chtějí, a mohou mluvit jakým jazykem chtějí, ale české lístky pozvací, český pořádek taneční není povolen /jídelní lístky také ne/. - „In Österreich haben alle Nationen gleiche Rechte, warum nehmen sich die Böhmen aus? Das ist ein Separatismus!“⁷ - Němci a každý smí ve svém jazyku mateřském psát taneční lístky."⁸ Jak dále uvidíme, byl tu zvláštní důvod, proč právě V. Staňka zpravil Tyl o tom, s jakými argumenty zamítl městský hejtman Muth žádost o povolení plesu. Vlastní "stížností" na Mutha /o níž je uvedena zmínka v Tylově článku Nebezpečný proslov/ je podání c. k. zemskému prezidiu /nejvyššímu purkrabí

hr. Karlu Chotkovi/ ze 7. ledna 1841, podepsané opět Tylem /s titulem "Schriftsteller"/ a Tomíčkem /s titulem "Literat"/:

Veleslavné c. k. zemské prezidium!

V hluboké úctě podepsaní zamýšlejí po způsobu zdejších oblíbených, soukromníky pořádaných společenských plesů uspořádat pro své příznivce a přátele právě takový společenský ples na Barvířském ostrově - a to s českými pozvánkami, tanečními pořádky, jídelními tarify a jinak snad potřebnými věcmi. V této záležitosti se úřední cestou obrátili - jak to dokládá sub A přiložené rubrum - na zdejší policejní úřad a současně s tím předložili k cenzuře předlohu vstupenek. Pro tuto věc byl podepsaný - Jos. Kaj. Tyl - osobně předvolán na městské hejtmanství a tam mu bylo od pana dvorního rady von Mutha jediné a pouze ústně dáno na vědomí, že nemůže být uděleno povolení k společenskému plesu námi zamýšlenému, poněvadž oprávnění k takovýmto podniknutím přísluší pouze hostinským, jinak ale že se žádný soukromník tím nesmí zabývat.

Aniž se pouštějí do patřičnosti tohoto výroku, - vždyť právě pro letošní karneval je dokonce ve veřejných listech oznamováno více společenských plesů, které jsou pořádaný soukromníky nebo jednotlivými členy stavu, a k tomu se vztahující platný zákon nezakazuje kromě studující mládeži veskrze nikomu uspořádat plesy: odvažují se v plné úctě podepsaní - v oprávněném zármutku, že jim městské hejtmanství na jejich písemnou, úřední cestou podanou prosebnou žádost upřelo právem očekávaný písemný výměr - v úctě prosit veleslavné c. k. zemské prezidium o milostivé povolení k zamýšlenému společenskému plesu.

Pan městský hejtman poukázal při svémústním výroku dále na to, že nám nemůže být uděleno povolení k tomuto plesu také proto, poněvadž chceme přitom užívatí češtiny. Daleko vzdálení tomu, aby chtěli při své vysoké úctě k policejnímu úřadu proti jeho opatření poukazovat na ústupek od nynějších schválených ustanovení: věří přece, že to s řádnými syny svazku otcovsky spravovaného nejspravedlivější vládou ještě tak daleko nedošlo, aby se musili - v běhu našich osvícených dní sotva k uvěření! - teprve doprošovat, když chtějí v přátelských kruzích mluvit svou vrozenou, milióny milovanou, vládou při úřadech moudře přikázanou, pro čestná uznání, jichž se jí dostalo ještě v nejnovější době, vynikající mateřštinou! Věříme dále, že smíme

před tribunálem nejvyššího zemského místa tím spíše očekávat vyhovění naší pokorné naléhavé prosby, že si ji dovolujeme předložit ve jménu všech počestných občanů, kteří by spatřovali v odpírání nevinné, každému příslušející zábavy zkracující újmu - a v požadovaném od nich veřejném zapírání mateřštiny ponižování jejich národnosti.

Dále věří podepsaní, že se povolení k tomuto plesu tím spíše dožadovati smějí - ba dožadovati musejí, že nemohou mlčky zůstat v platnosti předhůzku pana městského hejtmana, že "ta věc by byla separování". Nezamýšlíme nijaké separování! - vždyť to by musela být všechna podniknutí tohoto druhu, která jsou zaměřena jen na určité hosty, opatřena tímtéž jménem; a že se toto takzvané separování děje také při jiných plesech, zjevně spočívá v povaze společenského plesu, a tedy není záměrně smyšlené, jak p. městský hejtman při svém ústním rozhodnutí tvrdil. Uvádíme to se zamítnutím prisuzované nám lži jako důkaz toho, že náš úmysl tím méně může být nazýván separováním, když k tomu dostane volný přístup každý poctivý člověk bez rozdílu stavu, jenž může buď přitom přispět k rozmnožení společenského veselí, anebo sám si v něm nalézt potěšení.

V plné účtě podepsaní tudíž závěrem prosí, aby veleslavné c. k. zemské prezidium ráčilo udělit povolení k tomuto společenskému plesu v jeho vpředu uvedené podobě a - protože chtějí ples pořádat již 27. t.m. - aby ráčilo svůj vysoce milostivý výměr udělit vbrzku.

Na rubu této žádosti je s datem 9. ledna 1841 rozhodnutí zaslat spis dvornímu radovi a městskému hejtmanovi /Muthovi/ k vyjádření do 24 hodin. Jeho obsáhlá odpověď /7 str. rukopisu/ je z 11. ledna 1841:

Veleslavné c. k. zemské prezidium!

Předchozí podání tak se nazývajících českých literátů Jos. Kajetána Tyla a Jana Tomíčka, v němž žádají o povolení, aby směli konat 27. t.m. společenský ples na Barvířském ostrově s českými vstupenkami a jinými věcmi, a současně si stěžují na zamítavé ústní rozhodnutí, které dostali od podepsaného na podobnou žádost zde podanou, ráčili jste mi, Vaše excelence, podati vysokou

dekretací a tergo z předvčerejšího dne č. 150 k vyjádření do 24 hodin.

Následující rozklad zároveň osvětlí způsob mého postupu, jeho zákonné podklady a nepravdivost údajů obsažených v podání, při nichž se proto musím ohlížet také po dřívějších obdobích.

Již od let stávalo se v slovanských provinciích patrným úsilí individuí holdujících slovanskému idiomu působit pro jeho kulturu a rozšíření; protože zpočátku byli ti, kteří se na tom podíleli, méně početní a většinou patřili k stavu vzdělanějších, spokojili se s tím, že se této tendenci věnovali nehlučně, což ale nadále už nebyl ten případ v novější době a zvláště od onoho údobí, kdy se k této tendenci přidružili mladší, slovanskému kmeni příslušící muži, kteří ihned učinili patrným své úsilí pokud možno všechno poslovanštit; nikoli všichni ze vzdělanějších nezůstali žel k tomuto úsilí neteční; oboustranné počínání všech pro právě zmíněný účel bylo stále nápadnější a podnítilo veřejné diskuse, pro něž dostala tato strana pojmenování čechoslavisté a také ultraslavisté; diskuse o jejich tendenci se množily, protože oni lidé v německých provinciích dědičných zemí se zjevně snažili potírat a podle možnosti snižovat jsoucí německý princip v slovanských provinciích příslušných k tomuto nexu, přičemž také neopominuli pošpinit vše, co je německé nebo co z německého pochází, o čemž jsou ve spisech těchto slavistů, nehledě na pozorování, k nimž jim poskytovaly příležitost jejich počínání a jejich styky v praktickém životě, dostatečné doklady, které jsou neméně doloženy také v úředních spisech.

Od několika let, jmenovitě od té chvíle, co se v Uhrách tak rozhodným způsobem projevila maďaromanie a vynucovala si povolení samotné vlády, nabývaly snahy slavistů pro jejich účel na živosti a úpornosti a u mnoha se dokonce zvrhávaly v těsnější styky, které hned měly za následek rozličná vyšetřování, která i když dosud neprokázala indikované velezrádné záměry, přece konstatovala stranický ruch, k němuž nezůstali neteční ani zdejší slavisté, jak to ukázalo v předchozích letech vyšetřování provedené ve Vídni,⁹ v důsledku něhož musely být také u zdejšího lékaře Staňka prohledány písemnosti, odebrány a odeslány vrchnímu policejnímu ředitelství do Vídně.

Podobně jako Staňek nachází se tady a v provincii spousta takových ultraslavistů, kteří si myslí, že spásu najdou jenom v roz-

širování slovanského principu a v potírání všeho německého, z nichž dostatečně známi starší a vzdělanější, většinou tísňeni povinnostmi a poměry, méně se vystavují veřejnosti, zatímco to přenechávají mladším a jen za stěnou je ovlivňují. Ti to také byli, kdo podnikem dirigujícími v temnotách dohodli se v minulém roce ve svých malých sněmech vystoupit pro svou tendenci takřka veřejnou manifestací a její úspěch měl pro budoucno určovat jejich počínání. Usnesli se uspořádat v Konviktském sále ples bez veřejného oznámení, k čemuž se postarali o to, aby se nežádalo o povolení, náklady na ples aby se shromáždily rozprodejem vstupenek zčásti mezi stejně smýšlejícími slavisty, zčásti mezi zatvrzele českými měšťany rozličných živností, na něž rovněž rádi působí, přitom aby se hleďelo jen k českému prospěchu a připouštělo jak mezi pozvanými, tak u služebnictva užívání pouze české řeči a především ničeho, co odkazuje na němectví; zároveň také rozdělili četné vstupenky bezplatně. Za řídicího činitele toho všeho se nabídl týž Tyl,¹⁰ který podal vpředu zmíněnou žádost a který je tady furýrem u Latourový pěchoty s občasným uplatněním v kanceláři vrchního válečného komisariátu a zuřivým slavistou. Tím, že si přednosta knižního revizního úřadu Stuchlý¹¹ dovolil, pročež jsem mu dodatečně udělil napomenutí, dát své imprimatur tiskovinám, jejichž vydání záviselo na policejních povoleních, opatřil si Tyl české tisky k rozdělení a použití, které se hned uskutečnilo, pročež nebylo už možno zabránit zamýšlené manifestaci, když se to dostalo k úřední vědomosti. Ples, k jehož konání obdržel hostinský Vorlík běžné povolení na hudbu, konal se 5. února minulého roku v Konviktském sále, vyzdobeném k tomu českými barvami a za zpěvu českých písní, které musel doprovázet orchestr; členové takto nesmělé společnosti někdy pronášeli výroky, pro které, kdyby je bylo bývalo možno zákonně konstatovat, by si zasloužili potrestání. Ultraslavisté využili této události pro svou manifestaci, ale jí samé se dostalo ve veřejných zahraničních listech objasnění vyjevujícího jejich stranické zájmy, takže na samotných vyšších místech byla přijata s nelibostí. Zpraven důvěrnými sděleními, že ti, kdo se na tom podíleli, chtěli tehdejšího karnevalu využít k ještě nápadnější podobné

manifestaci, odmítl jsem proto tiskařského faktora Frantu,¹² nanejvýš zvilého slovanského harcovníka příslušejícího do nižší třídy, který mi už 23. minulého měsíce odevzdal podání jménem českých literátů a přitom ústně žádal o povolení k českým tiskovinám, a doložil jsem, že žádosti nemůže být vyhověno, a zároveň jsem ho vyzval, aby až se příště dostaví, prokázal, kdo jsou ti obecně zmínění čeští literáti, jakým způsobem se uetavují a za jakých okolností zplnomocnili ty, kdo jsou na podání podepsáni. Nepřišel a já jsem považoval věc tím spíš za odbytou, protože jsem se důvěrnou cestou dověděl, že slavisté mají pořádat ples v skromnější podobě pod záštitou majitele sálu na Barvířském ostrově Novotného.¹³

Avšak s datem 3. t. m. obdržel jsem přiložené podání podepsané furýrem Tylem a jistým Tomíčkem,¹⁴ právě týmž, který se už při vyšetřování Čelakovského¹⁵ vyskytoval jako úskočné redakční individuuum a byl proto označen za nezpůsobilého k této práci, ale bohužel od té doby byl stále redaktorem Štěpánkem¹⁶ užíván k redakční práci, podání, v němž to, co požadují, zřetelně označili. Dal jsem si proto předvolat Tyla, poučil jsem ho, že neznám zákonně existující spolek českých literátů, jako jejichž zplnomocněnci si on a Tomíček v svém podání počínali, že má o povolení ke konání plesu žádat s vyřízením zákonné taxy majitel sálu Novotný - který je podle městské zakládací listiny povolené podle zákonných předpisů jediný oprávněn k pořádání taneční hudby v svém veřejném sále na Barvířském ostrově -, ten že má přitom dbát policejních předpisů, tudíž že má přitom posloužit buď pouze německým, nebo českým a německým zájmům a nikoho při návštěvě sálu že nemá omezovat, přičemž vůbec budiž ponecháno na majiteli, jakým způsobem provede s hosty nebo se společností hostí úhradu za užití plesu. Udělil jsem Tylovi zároveň výstrahu pro jeho unáhlenou žádost, aby jemu osobně bylo uděleno ke všemu požadovanému povolení ve veškerém jemu vyhovujícím rozsahu, a to obecně i s poukázáním na svrchu dotčené stranické počínání, které již v minulém roce dalo podnět k nežádoucím výkladům, a prokázal jsem mu zároveň, že se zjevně dopustil lži, důrazně tuto lež úředně vyvrátiv, k čemuž důkazy dosud jsou u mne k dispozici.

Událost jsem si dovolil, hned v prvních dnech primitivního podání, Vaší excelenci dát minulého měsíce na vznešené vědomí, dostal jsem vznešené schválení za to, a zachoval jsem se také při druhém podání stejným způsobem; věřím, že vpředu uvedené skutečnosti zcela ospravedlňují postup přitom uplatněný, a současně tím také dostatečně osvětlují obsah podání učiněného na vysoká místa týmiž individui a sepsaného v trestuhodném tónu.

Vaše excelence se ráčí z vpředu uvedeného dovědět, že jsem - nehledě na nezpůsobilost pochybných individuí pro zamýšlené podniknutí a na osvojené si zastupování českého literárního sdružení, nikde, přinejmenším však pro konání plesů neexistujícího - po událostech minulého roku, kdy podobná manifestace vyvolala všeobecnou pozornost, v časopisech výklady všeho druhu, a tím nelibé přijetí na vyšších místech, a při zkušenostech z novější doby, podle níž se tito ultraslavisté snaží využít všeho k podpoře svých tendencí, a dokonce v trestuhodném smyslu, - že jsem na své pozici policejního ředitele a při plné znalosti jejich úmyslů na žádný způsob nemohl vyhověním jejich žádosti, která už sama o sobě je nemístná, současně legalizovat tuto požadovanou novou manifestaci, tudíž se cítím povinován dovolit si navrhnout zamítnutí žádosti, jestliže by podle následujícího již nebyla stažena Tylem, který - jak to prokazuje výslechy Tomíčka, zaslany zde v příloze - předložil Tomíčkově žádost k podpisu, aniž vzal Tomíček přesněji na vědomí její obsah. Podle ústního vysokého pověření Vaší excelence odebral jsem se k panu adjutantovi generálního velitelství hraběti v. Degenfeldovi, jehož jsem seznámil s drzostí furýra Tyla, a dostal jsem od něho ujištění, že Tyla v té věci osobně vyslechně, vytkne mu jeho chování, které si v této věci dovolil a které se veskrze nesrovnává s jeho postavením, přiměje ho, aby žádost vzal zpět, a zakáže mu jakékoli podobné vměšování do záležitostí jemu nepřislušejících, jinak že musí čekat potrestání, což se také podle ústního sdělení pana adjutanta generálního velitelství již stalo.

Takováto zpráva je podávána při vyřizování vysokého příkazu a tergo s nejposlušnější poznámkou, že podám zvláštní zprávu týkající se užití Tomíčka jako spoluredaktora českých politických novin.

K Muthovu rozkladu je přiloženo Tomíčkovu prohlášení, které učinil a podepsal na městském hejtmanství v Praze 11. ledna 1841:

Tyl mi přinesl uvedenou žádost k podpisu, aniž jsem přesně ohodnotil její obsah. Podepsal jsem ji, protože mi řekl, že on bude zastávat všechno to, co je v ní obsaženo. Je tedy mylné, jestliže je v ní uvedeno, že my nebo přinejmenším já jsem přitom jednal jako spoluzmocněnec či v zastoupení jiných, a není mi to příjemné, jestliže je to z žádosti vyvozováno. Nechtěl jsem přitom dělat veskrze nic, co mohlo vést k námitkám, a žádám tudíž, aby to, do se stalo, bylo považováno za věc zosnovanou pouze Tylem. Jan Tomíček, spolupracovník českých politických novin.

Navzdory tomuto prohlášení /jehož obsah asi byl s Tylem předem dohodnut/ participoval Tomíček i na další žádosti z 19. ledna 1841; zemskému prezidiu ji s ním podali pražští měšťané, sládek Jan Borecký, mlynář Kosmas Hlavsa, sládek Pavel Mňouček, Jindřich Pštros a řezník František Ulík. Při pomínají Tylovu a Tomíčkovu žádost zemskému prezidiu ze 7. ledna 1841, a protože na ni dosud nepřišla odpověď, žádají o její urychlené kladné vyřízení. Přitom uvádějí, že Tyl byl mezitím přinucen upustit od účasti na pořádání plesu a to že nyní na sebe berou podepsaní měšťané a Tomíček. Další archívní doklady k této záležitosti neexistují. Když pražské plakáty a oznámení v tisku zvaly r. 1841 na hudební zkoušku na český ples /29. ledna/, uváděly již jeho konečné datum: 3. února.

3.

Z Muthova rozkladu víme, čím byla vynucena Tylova absence mezi posledními žadateli o povolení českého plesu. Pozoruhodné ovšem je, že se v pozdější memoárové literatuře vůbec vytratila

Tylova /a s ní i Tomíčková/ účast na tomto vlasteneckém podniknutí a že také průběh jednání o ples je tu líčen zcela jinak, než jak vypovídají dokumenty. Nejpodrobněji o tom vypráví v svých Vlasteneckých vzpomínkách J. B. Pichl¹⁷ /který je jinak Tylovi velmi nakloněn a o jeho záslužných národně uvědomovacích akcích se nejednou zmiňuje/. Podle Pichla vzešel podnět k pořádání plesu z kruhů kolem čítárny /"české besedy"/ v Riegrově bytě, Rieger a Pichl byli předními organizátory, oni podali žádost Muthovi, a když ji bez udání důvodu zamítl, vynutili si jeho písemné vyjádření, které mj. uvádělo, že by pořadatelé chtěli českými plesy vyvolávat sváry mezi Čechy a Němci. Rieger s Pichlem prý osobně podali odvolání hr. Chotkovi, který teprve po tom, co žadatelé důrazně stáli za svou věcí a chtěli jít za ní i odvoláním na vyšší místa, ples nakonec povolil s tím, že veškeré tiskoviny českého bálu budou tištěny v obou zemských jazycích. Vzpomínající F. L. Rieger¹⁸ označil za organizátory plesu sebe, Pichla a A. P. Trojana.

Ani věcné diskrepance mezi výpovědí memoátů a archívních dokumentů nemohou ovšem zabránit tomu, abychom žádosti Tylovy a Tomíčkovy neviděli jako projev dohody v širším vlasteneckém okruhu. Např. o Riegrově účasti nepřímo svědčí údaj Muthův, že vůbec první, "primitivní" žádost o ples /z prosince 1840/ mu přinesl J. Franta Čumavský, - jemuž Rieger nedávno přenechal jeden pokoj svého bytu a čítárny v tzv. Koppmannském domě v Templové ulici /čp. 699/. Z Muthova rozkladu také zjevně vyplývá, že první žádost podepsali spolu s Frantou další spisovatelé.

O srozumění širšího okruhu lidí svědčí nejmarkantněji to, že se nejen Tyl s Tomíčkem, ale předtím již i Franta a s ním další /jejichž počet a jména neznáme/ na svých žádostech pde-

pisují jako "spisovatelé". Můžeme ponechat stranou Muthovu dedukci, že snad jde o tajný spolek českých literátů, - vidět za několika podpisy hned nezákonné spolčování a pletichy proti režimu patřilo vždy k metodám a chlebíčku policejních dozorců absolutistické vlády. Nemá smysl pátrat po tom, zda na samém počátku 40. let opravdu existoval v Praze nějaký český spisovatelský Repeal; lze se jen domnívat, že podnět k tomu, aby se žadatelé o povolení českého plesu podepisovali jako "spisovatelé", vyšel z okruhu Riegrovy čítárny.¹⁹ Proč se však takto podepsali, a to na úředním podání, které se týkalo zájmů české společnosti v Praze?

Jsme si vědomi spojitosti obrozenské literatury s národně uvědomovacím procesem, víme rovněž, že tehdy literatura také suplovala leckteré funkce, pro něž daná česká komunita neměla patřičné speciální nositele. Toho si byli ovšem vědomi sami obrozenští spisovatelé, např. 1837 píše Tyl: "I musímeť se tedy také literatury naší držeti; plody její jsou naše školy, naše vzdělávací ústavy, - dokud nevyhnutelná potřeba místa k jiným nevykáže; literatura je náš ouřad, naše správa."²⁰ Když se tehdy český spisovatel ve veřejné tiskovině podepisuje pod nějaké prohlášení, zasláno nebo výzvu, uvede - souvisí-li to s obsahem - svůj titul redaktora, dramaturga apod., nikdy se však netituluje "spisovatel". Jestliže se však více než tři literáti - zřejmě v dohodě s dalšími vlasteneckými přáteli - takto podepsali na podáních určených vládním úřadům, a to na podáních, která se důsledkově týkají upíraných národně společenských práv, nepřimo tím označili novou českou literaturu za reprezentanta a mluvčího těchto kolektivních lidských práv. Podepisující se pro vládní

instituce při této příležitosti jako "spisovatelé", vyjadřují vlastně, že za daného národně společenského stavu a vládního režimu "literatura je náš ouřad, naše správa". Manifestační titul "spisovatel" u podpisů na úřední listině značí, že se spisovatelé oficiálně přihlašují k své neoficiální společenské odpovědnosti. Je to časově první doklad toho druhu v naší literatuře, a v tomto smyslu pak i první doklad o "spolku" českých spisovatelů.

- 2/ Ferdinand Strojček: *Nebezpečný přelév, Praha 1929.*
- 3/ Josef Klik: *Kapitálka a národního ruchu doby předřezavé, sb. Od pravěku k dnešku 2, Praha 1930, str. 375-388; ten také shrnutě literatura předmětu. - Uvedené dokumenty jsou ve fondech SÚA v Praze, FOT 1819-1842, T 23, 1841.*
- 4/ S tiskárny a nakladatelské J. Spurnýho byl Tyl tenže v pracovních stycích, od 1840 redigoval pro něho revui *Vlastizná.*
- 5/ Žádost i následné podání senátního prezidia z 7/1 1841 jsou psány rukou Tylovcem. Oba dokumenty jsou v původním znění otiskány in *Spisy J. K. Tyla, sv. 15, Paralipomena - Korrespondence, ed. Nojmír Otruba, Praha 1989.*
- 6/ Václav Stehák /1804-1871/, lékař /od 1833 nastalo v Praze/, actor odborných českých společenství medicínských a přírodovědných, švagr F. L. Čelakovského a Josefa Friče. V jeho pražském bytě bylo významné středisko národní společnosti, které navštěvovali i slovanští hosté Fraty včetně Slováků.
- 7/ Zřejmě reprodukce výroku Mathova. /"V Rakousku mají všechny národy stejná práva, proč se Češi vylučují? To je separatismus!"
- 8/ K. A. Vinohránský: *Korrespondence v spisy pamětní 2, 1833-1841, ed. V. O. Slavík, Praha 1909, str. 357.*

P o z n á m k y :

- 1/ J. K. Tyl: Nebezpečný proslov, Příspěvek k dějepisu našeho národního vyvinování, Včela 15, 1848, č. 27, 28, 30, 32; viz Spisy J. K. Tyla, sv. 15, Divadelní referáty a stati, ed. Miroslav Kačer, Ludvík Páleníček a Břetislav Štorek, Praha 1960.
- 2/ Ferdinand Strejček: Nebezpečný proslov, Praha 1929.
- 3/ Josef Klik: Kapitolka z národního ruchu doby předbřeznové, sb. Od pravěku k dnešku 2, Praha 1930, str. 375-388; tam také shrnuta literatura předmětu. - Uvedené dokumenty jsou ve fondech SÚA v Praze, PGT 1819-1848, T 23, 1841.
- 4/ S tiskařem a nakladatelem J. Spurným byl Tyl tehdy v pracovních stycích, od 1840 redigoval pro něho revui Vlastimil.
- 5/ Žádost i následné podání zemskému prezidiu z 7/1 1841 jsou psány rukou Tylovou. Oba dokumenty jsou v původním znění otištěny in Spisy J. K. Tyla, sv. 16, Paralipomena - Korespondence, ed. Mojmír Otruba, Praha 1989.
- 6/ Václav Staněk /1804-1871/, lékař /od 1833 nastálo v Praze/, autor odborných českých spisů medicínských a přírodovědných, švagr F. L. Čelakovského a Josefa Friče. V jeho pražském bytě bylo významné středisko národní společnosti, které navštěvovali i slovanští hosté Prahy včetně Slováků.
- 7/ Zřejmě reprodukce výroku Muthova. /"V Rakousku mají všechny národy stejná práva, proč se Češi vylučují? To je separatismus!"/
- 8/ K. A. Vinařický: Korespondence a spisy pamětní 2, 1833-1849, ed. V. O. Slavík, Praha 1909, str. 357.

- 9/ Pro údajné tajné spolčování mezi Slovany byli ve Vídni v říjnu 1840 policejně vyšetřováni studenti Bloudek, Hauf, Mašín, Otto, Vusín, nejhůře přitom byli postiženi Kampelík /delší čas vězněn/ a Podlipský /po dlouhodobém vyslýchání byl dán pod policejní dohled/. Podezření na Staňka způsobil dopis, který mu "ve jménu všech Čechoslovenů" zaslali vídeňští studenti s díky za vyléčení těžce nemocného Vinařického a který policie interpretovala jako projev tajného spolku; viz Josef Volf: Ve jménu všech Čechoslovanů, Česká revue 21, 1928, str. 99 n. Staněk byl pro četné styky zejména s jihoslovanskými intelektuály policejně vyšetřován i později.
- 10/ J. B. Pichl jmenovitě uvádí /Vlastenecké vzpomínky, ed. Miloslav Hýsek, Praha 1936, str. 120 n./ členy výboru, který připravoval ples a jehož činnost řídil Tyl. Vzpomínku Pavla Mňoučka na přípravu prvního plesu zaznamenal Čeněk Zíbrt in ČČM 72, 1898, str. 67; o tomto plesu, jeho přípravě a ohlasu viz podrobně v studii Klikové uvedené zde v pozn. 3 a v kn. Naděžda F. Melniková-Papoušková: Praha před sto lety, Praha 1935, str. 305-312.
- 11/ F. A. Stuchlý zřejmě i jinak byl nakloněn českému národnímu hnutí.
- 12/ Josef Franta Šumavský /1796-1857/, jazykovědec, pedagog, redaktor literárních periodik, beletrista. Byl občas nucen žít se příležitostnou prací v tiskárnách /např. jako korektor/, faktorem nikdy nebyl; Tomíček a Tyl patřili mezi jeho blízké přátele.
- 13/ Václav Antonín Novotný /1777-1851/, pražský mlynář, koupil v 30. letech 19. stol. Barvířský /později Žofínský, dnes Slovanský/ ostrov a vytvořil tam pražské kulturní a společenské středisko.

- 14/ Jan Slevomír Tomíček /1806-1866/, literární kritik, redaktor, básník. Když se 1834 stal F. L. Čelakovský redaktorem Pražských novin a České včely, přijal Tomíčka do redakce a víceméně mu přenechal péči o Pražské noviny; jejich faktickým redaktorem pak Tomíček byl i za titulárního redaktorství Štěpánkova, Klučákova a Štorchova /do 1846/.
- 15/ Ruský vyslanec ve Vídni podal koncem r. 1835 stížnost na Pražské noviny pro jejich sarkastické glosování nadutého projevu cara Nikolaje I. k porobeným Polákům. Autorem inkriminovaného textu možná byl J. S. Tomíček, avšak F. L. Čelakovský jako redaktor novin vzal při policejním vyšetřování tuto věc na sebe, a v prosinci 1835 byl zbaven redaktorství Pražských novin a České včely i nedávno získané funkce suplujícího profesora české řeči a literatury na pražské univerzitě.
- 16/ Jan Nepomuk Štěpánek /1783-1844/, dramatik, herec a režisér, redigoval Pražské noviny 1836-1844; viz též pozn. 14.
- 17/ Časopisecky vycházely v České včele 1876-1880, komentované knižní vyd. z 1936 připravil Miloslav Hýsek; tam o českém ple-su 1841 na str. 139 n.
- 18/ Pamětní list Národní besedy z r. 1888; viz též Marie Červinková-Riegrová: Vzpomínky z mladých let dr. F. L. Riegra, Osvěta 33, 1903, str. 774 n.
- 19/ Marie Červinková-Riegrová /viz předch. pozn./ uvádí, že na zařízení čítárny přispěli: Tomíček, Franta, Strobach, Rubeš, Štorch, Tupy /Boleslav Jablonský/, Erben, Heyrovský, Šindler, Vrba, Hlavsa, Mňouček, Pospíšil, Rieger, Villani, Tyl, Gutmansthal, Bekel a Pichl.
- 20/ J. K. Tyl: Praha, in Spisy J. K. Tyla, sv. 1, Kusy mého srdce, ed. Mojmír Otruba, Praha 1952, str. 403.